

Tänavune El Niño aasta kujundab miljonite inimeste saatust rohkem kui mõni astroloogiline elukas. Isegi Eestis on päritud, ega tänavune põud ole märgiks lähenevast El Niñost – eelmise sajandi võimsama loodusnähtuse kordusest, kirjutab klimatoloog **Ain Kallis**.

El Niño kurnab loodust ja inimesi

ILM

► See hispaaniakeelne sõna, mis tähendab poisslast, on kasutusel juba paar sajandit Lõuna-Ameerika läänerannikul ühe ilmanähtuse nimena. Õieti pole see poisike mõni tavaline põngerjas, vaid jõululapsuke, kes (õigemini küll – mis) sünnib uuesti iga kolme kuni seitsme aasta järel. Ning jõulukinkideks toob ta kaasa loodusõnnetusi.

ETTENÄGELIKUD INKAD. Kui hispaania konkistadoorid jõudsid Perusse, märkasid nad, et paljud linnad on ehitatud künigaste tippudele, osa asulaid oli aga ilma nähtava põhjusega maha jäetud. Pärismaalased hoiatasid võõramaalasi, et vahel soikuvad sealkandis tuuled hoopis, vahel aga esinevad ootamatud paduvihmad. Ookeanis, mis tavaliselt õnnistab kalureid Peruu ning Ecuadori ranniku lähedal rikkaliku saagiga, kadus aeg-ajalt, tavaliselt aasta lõpus, kala hoopis. Selle asemel kattus rannariba haisvate mereloomade korjustega. Kõigele lisaks tabavad seda, tavaliselt kuiva ala, tugevad vihmahood.

Mis on selle loodusnähtuse põhjus? Uuringud näitasid, et harilikult suundub piki Lõuna-Ameerika rannikut põhja suunas külm Peruu hoovus, mis toob endaga kaasa tohutul hulgal kalade toitu – planktonit. Mingil põhjusel aga hakkab ookeani vesi paari nädala või kuu kestel soojenema ning kalad lahkuvad kaugematele, jahedamatele ning parematele söögi- ja elupaikadele. Et see juhtub harilikult jõulude paiku, sellest siis ka nähtuse jumalavallatu nimi.

MIDA JA MIKS PEAKS KARTMA? 1923. aastal täheldas Indias töötav Gilbert Walker, et õhurõhu näidud Vaikse ookeani eri osades on omavahel seotud. See tähendab: kui lääne pool – Põhja-Austraalias – on õhurõhk madal, siis ida pool – Tahiidil – on õhurõhk kõrge, ja vastupidi. Alles 1960-ndate lõpul seostati seda nähtust El Niñoga.

Möödunud sajandi võimsamaks loodusnähtuseks peetav El Niño tõi kaasa vähemalt

Viimaste aastakümnete ägedaim torm Soome lahe lõunakaldal. Foto on tehtud Meriväljal 15. novembril aasta tagasi. FOTO: MARKO MUMM

2000 inimese huku, majanduslik kahju ületas 13 miljardit dollarit. Maailm oli kui pea peale pööratud: kus olid vihmased piirkonnad, seal valitses põud, kuivadel aladel ladistas paduvihma. Viimase, 1997-1998 aasta jõululapsukese pahateod olid kindlustuskompanii Munich Re hinnangul veelgi suuremad – üle 33 miljardi dollari, inimohvreid vähemalt 2100.

El Niñost on mõnel pool ka kasu: Atlandil väheneb purustavate orkaanide, USA-s tornadode arv.

MITTE KÕIGES POLE SÜÜDI. Viimasel ajal hoiatavad klimatoloogid, et mitte kõiki loodusõnnetusi ei maksa El Niño kaela ajada. Nii tihedalt pole kogu maakera ilmanähtused küll seotud, näiteks olgu aastatetagused paduvihmad Californias jne.

Kas Vaiksel ookeanil toimuv

on kuidagi ka Eestiga seotud? 1997. aastal tegi riigikogu nõunik Mart Rimmel uurimuse meie maa viljasaakide ning El Niño seostest: osutus, et Eestis saadi tolele nähtusele järgneval aastal oodatust suurem saak. Et Eesti ilmastik on võibolla sõltuv El Niñost, näitab ajakirjas Nature 1998. aastal avaldatud uurimus Golfi hoovuse ja Vaikse ookeani suurte ilmanähtuste seosest. Teatavasti on just too hoovus see, mis meie maale sooja toob.

Kliimamudelid muutuvad üha täpsemaks. Põhiküsimuseks on jäänud, miks tekib selline nähtus nagu El Niño? Vastuseks puuduvad sajandite pikkused ilmaandmed.

Viimase 98 aasta jooksul oli 23 El Niñot ning 15 vastasnähtust La Niñiat, mil ookeani idarannikul on vesi harilikult külmem. Ekspertide hinnangul nähtuste raevukus aina kasvab.

EL NIÑO

- **Mis juhtub?** El Niño pöörab maailma pahupidi: vihmastesse piirkondadesse tuleb põud (nt Indoneesia, Filipiinid, Austraalia kaguosa, Kesk-Ameerika), kuivadele aladele (nt Peruu, Ecuadori ja Boliivia) paduvihmad ja üleujutused. Märratsevad orkaanid (nt Tahiti, Hawaii) ja metsatulekahjud (Austraalia).
- **Miks?** Tavaliselt puhuvad passaattuuled idast läände ja säilitavad termilise tasakaalu Vaikse ookeani soojema lääneosa ning jahedama veega idaosas vahel. El Niño aastal muutub olukord vastupidiseks: Põhja-Austraalia kandis tekib võimas antitsüklon, passaadid nõrgenevad, tuul hakkab puhuma vastasuunas. Mõne nädala pärast hakkab ka vesi liikuma Ameerika suunas. 15-20 sm kõrge ja sadu kilomeetreid pikk sooja vee laine, Kelvini laine, liigub Ameerika suunas. Mõju vee elustikule ulatub vahel Kanadani välja. Tavaliselt juhtub see kõik jõulude paiku.
- **Kahju:** möödunud sajandi võimsamaks loodusnähtuseks peetav El Niño tõi kaasa vähemalt 2000 inimese huku, majanduslik kahju ületas 13 miljardit dollarit.

12. augustil ilmub Eesti Päevalehe vahel

TERE KOOL

Jagame teavet kõigile, kes on pärast suvepuhkust otsustanud õppimisele pühenduda.

Info neile, kes alustavad alles haridusteed, kui ka neile, keda huvitab täiendõpe või uue eriala omandamine.

Eesti Päevalehe TERE KOOL on A3 formaadis väljaanne,